

Cuprins

1. Povestea porcului.	
Un rezumat al tranzitiei	5
Pizza porului.....	5
Porcul legal, porcul real	8
Săfă-sarma.....	11
Body orthodoxying.....	13
Povesti gastro-identitare	16
După 20 de ani.....	19
2. D'ale integrarii. Narghilele, cișni,	
vaccinuri și alte obiecte antropologice	25
Un podnică peste Dunăre.....	25
Povestile dormitorului.....	28
Povestea narghilelei	32
Cultul corpului.....	34
Familia antreprenorială	38
Cultura fricii.....	42
Frici și suferințe.....	44
Despre oameni și cișni	47
Cuțofili și javrofobi	50
Carne de nimic.....	54
Grammar nazi și liberalizarea limbii.....	57
Operațiunea Vrăjitoarea.....	60
Tot ce ați dorit să știți despre moarte (și morți) și nu ați știut unde să căutați.....	63
Rezistența de catifea	67
Despre indoială.....	69

<i>Nenea Anghelache c'est moi!</i>	72
Despre limite.....	76
3. Ce se vede sau despre starea națiunii.....	79
Ce se vede.....	79
Românul liber-schimbist	81
Familia, politica și români	83
Ce cred români despre ei însăși	87
Țara mea cu șapte clase	90
Receptarea barometrului de consum cultural sau despre inapetență pentru social	93
Iiletrism sociologic	97
Despre parvenire	100
Incremenții în limbaj	103
Manelele și visul românesc	106
Piuu și grătarul	109
Garduri și îngrădiri	112
Cetățeanul (mai mult sau mai puțin) turmentat	115
Confuzia elitelor	118
Popa Zarnă și elitele intelectuale.....	121
Semnalizări, trafic și societate	124
Abureală și cutremurare	127
Mulcă, sistem neam de hateri!	130
Cărți poștale și parastase.....	133
Arta participului la români.....	135
Nu mai înțeleg nimic.....	138
4. Scutecele națiunii sau despre „mentalitatea românului”.....	143
De ce ni se întâmplă nouă toate astea?	143
Hendiri bendiri	146
Matrimoniul otoman	149
Tara lui Gargantua.....	152
Tara lui Călin	155

Tara lui Caragiale și reabilitarea lui Mitică.....	158
Stai să-ți explic.....	162
Scutecele națiunii.....	164
Vulpea și nevroza balcanică.....	167
Urmașii lui lenâchiță Văcărescu	171
Cultura nemulțumirii	174
Inca un paradox românesc.....	176
Covorul multicultural	179
Patria olfactivă.....	182
Instituția isprăvniciei la români	184
Moartea se trăiește mai frumos la români!.....	187
Despre derizoriu	190
 5. Societatea post-țărănească	195
Exerciți de perplexitate.....	195
Lecțiile unui atlas	198
Cultură și agricultură	201
Patrimoniu, tradiție și istorie	204
Despartirea de Tăranul Român.	
Ginduri la inchetarea unui colocviu dedicat tradițiilor	207
Tradiționalele noastre tradiții	211
Post-folclorul.....	214
Despre buna folosință a folclorului	216
Gospodăria difuză <i>reloaded</i>	219
Bărbatul român e traditionalist.....	223
Rostul casei și paradaigma <i>feminină</i> a umanului.....	226
Grijile îngrijirii	229
Case fără acasă	232
Ceva frumos	235
România rustică	239
O re-citire: rusticul ca discurs.....	242
Ciobanul, xenofobia și economia de piață	245

Produsele tradiționale	248
Bunica mioritică, sufletul reclamei.....	251
Produse tradiționale ca la tata acasă	255
Practica lucidității	258
6. Hainele împăratului.	
Un manifest <i>stingaci</i>	263
Vorbește cu mine.....	263
Nu intrerupeți vorbitorul!.....	265
<i>Cogito interruptus</i>	268
Lecția de istorie.....	271
Epistemologia vinovată.....	274
În așteptarea unei istorii recente	277
Altfelitatea românului.....	280
Muzeul dictaturii <i>versus</i> muzeul comunismului	284
Procesul maimuțelor, recurs în anulare?.....	288
Statul interlop	291
Rasism electoral	295
Fuga de realitate	298
Pintinița haiducului și brandingul de țară.....	301
Turism.....	305
Onoare și transparență	307
Presupozitia de vinovăție	310
Întreprinderea universitară.....	313
Modernizarea învățământului românesc	317
Clobanul și expertul.....	320
Populația revine.....	322
Înjurătura de stînga/dreapta.....	325
Anomia, violul și înmormântarea	328
Un manifest <i>stingaci</i>	332
Generația revoltei creative	335
Profetul, aurul și românii.....	339
Seniorii speranței	342

7. A șaptea zi	347
 Omul din parc	347
 Gertrude	349
 Patrocle	352
 Bigy și păcatul originar	354
 Calea lenta	357
 Patrimonializarea gustului	359
 De la circumă la Facebook	361
 Visul unei nopti de mai	364
 Rătacire	367
 Rătacit printre obiecte	370
 Despre iubire și senilitate	373

Vintilă
MIHĂILESCU

Scutecele națiunii
și hainele împăratului

Note de antropologie publică

Ediția a II-a adăugită

POLIROM
2013

Urmașii lui Ienăchiță Văcărescu

„Ceea ce m-a surprins peste tot și de fiecare dată este imposibilitatea situațiilor *wir-wir*”, se confesază A., un bun prieten școlit pe trei continente și întors brusc și provocator în țară pentru a se apuca de afaceri.

Da, nu m-am gândit niciodată la asta și este greu de probat. Dar merită toată atenția. Prin minte încep să-mi treacă imediat zeci și zeci de exemple. Ienăchiță Văcărescu, de pildă. Păi nu avea el acea străடnică dilemă cu floarea din grădină: „S-o iau, sc strică!/ S-o las, mi-e frică/ Că vine altul și mi-o ridică”. Păi, dacă nu vrei sau nu poți tu să o ai, las-o, frate, în plăta Domnului, să crească acolo, în grădină, și să se bucure toată lumea de ea! Ehe, nu-i chiar așa, spune boierul nostru, că dacă vine altu’ și mi-o ridică? Adică: nu o iau cu, cu condiția să nu o ia nici altul, accept să pierd eu, dar atunci să piardă și celalalt.

Avem deci antecedente istorice. Iar despre prezent, ce să mai vorbim: boierii actuali, nu mai spun care, au chiar ca principiu evitarea cu orice preț a situațiilor *wir-wir*. Iar noi, plebeia, de teamă de a nu fi considerați niște loscri, nu l-am lăsa nici morți pe ceilalți să ciștige și ei ceea ceva.

Dar oare de ce, de unde ni se trage acest refuz, aproape această teamă de situațiile în care toată lumea ar avea ceva de ciștiat, în care să ciștișăm împreună?

Primul lucru care îți poate trece prin cap este chiar fragilitatea ideii de *buri public*, în sensul cel mai larg al cuvintului, adică a unei realizări care să fie bună, în egală măsură, pentru noi toți și de care să putem profita cu toții și fiecare în parte. Dar aceasta nu este

decit o reformularc, în alt limbaj și puțin în alt context. Întrebarea rămîne deci valabilă: de unde ni se trage această reticență față de bunul public?

E greu de spus, dar în mod cert are ceva de-a face cu indelungata și nesprăvita transformare a societăților noastre țărănești într-o națiune modernă. Dar ce?

În comunitățile sătești, oamenii trebuiau să cîstige, minimal, cu toții, pentru că altfel pierceau cu toții. De accea, toate presupuneau sisteme foarte simple și eficiente de întrajutorare, de dar și contra-dar, adică de strategii *win-win*, producătoare de bunuri comunitare. Decât să-mi păzesc cu vacile de tine și tu de mine, mai bine plătim împreună pe cineva care să le păzească de alții. Și așa s-a inventat văcarul, și tot așa s-au inventat și multe alte „obișnuiri tradiționale”. Inegalitățile și conflictele individuale (de care n-au dus lipsă niciodată) puteau să apară doar după ce aceste sisteme de cîștig reciproc oferă minimul de siguranță colectivă necesar supraviețuirii. Am cunoscut aşadar și noi forme de strategii *win-win*, lipsă lor, constatătă de A., neputind fi pusă deci pe seama vreunei psihologii abisale a poporului român încă de pe vremea lui Burebista, Decebal și/sau Traian.

Atunci de ce și cînd le-am cam pierdut?

Modernitatea, orașul și industria, comerțul și comunicațiile, toate la un loc au modificat această ordine „tradicională”, au dislocat fizic aceste comunități sătești și le-au subminat moral. Membrii lor aveau tot mai puțin de cîștigat de pe urma punerii în comun a unor bunuri, drept care se desprind tot mai mult de sub protecția constringătoare a comunităților sătești și încearcă să-și construiască un rost individual, unde pot și cum pot.

Dar aici începe, se pare, problema, căci destrămarca comunităților tradiționale nu înseamnă

automat apariția individului modern. Se pare că, la noi, acest proces a dus doar la o eliberare fantasmată a individului, nu la apariția unui individualism matur. E doar individualismul revansard al omului scăpat de sub controlul colectiv al părintilor, al comunității și al șerarhiei. Și care trebuie deci să demonstreze părintilor, comunității și șerarhiei că a avut dreptate să fugă de acasă și că a reușit. Este un individualism terorizat de frica de a nu-și recunoaște reușita în ochii celor lăsați acasă.

Din această perspectivă, comunismul nu numai că a ratat „resocializarea” acestor indivizi neisprăviți, ci a compromis însăși ideea de interes comun. Mai mult, *spațiul public* a fost sechestrat politic, iar *bunul public* a fost transformat în abstracțiunea ideologică a „bunurilor întregului popor”, conducind astfel la respingerea ideii de „public”. Pe de altă parte, liberalismul post-comunist este pe cale să compromită, la rindul său, ideea de interes *individual*, transformând concurența într-o competiție cu un singur ciștișător: a fi competitiv înseamnă să nu-l lași pe concurent să ciștige și el ceva. O situație *win-win*, care presupune că și celălalt ciștișă ceva, este deci nerecomandabilă din această perspectivă: a ciștișă înseamnă doar să ciștișă de unul singur!

Paradoxul cumplit al acestei logici, în care reușita nu poate fi decit individuală, iar ciștișul tău reduce din reușita mea, este însă următorul: chiar dacă, prin absurd, ar ciștișă *fiecare*, de fapt, am pierde *cu totul!* Dacă eu ciștișă lupta cu vecinii mei și îmi parchez mașina pe trotuar, tu ciștișă lupta cu vecinii tăi și îți pui și tu mașina pe trotuar, iar el reușește aceeași performanță, acesta nu înseamnă că vom avea trei ciștișători competitivi, ci doar trei pietoni care, ca și vecinii lor, nu vor mai avea pe unde să circule!

Cultura nemulțumirii

Am fost întrebat zilele acestea – și m-am întrebat și eu – cum se explică imbulzările isterice de la „reducerile” din supermagazine, la care am asistat cu toții în fața televizoarelor. Săracia, „greaua moștenire” a cozilor comuniste, mai recentele porniri de concurență sălbatică etc., toate acestea sunt departe de a da o explicație mulțumitoare. Am mai văzut imbulzeli, dar nu în stilul acesta. Și nu a fost una singură, să zici că a fost o inflamare accidentală de „psihiologia maselor”. M-am resemnat prin urmare, zicindu-mi în sinca mea că, uneori, prostia batc antropologia... Noroc că, în timp ce mă uitam siderat la scene de Fellini suburban, din marea tavâlcălă s-a lătit un dom în transpirat, care și-a aranjat puțin hainele și a strigat în fața camerei: „Nu e organizare, dom'le, aștia ar trebui dată în judecată!”.

Iată deci că a venit și explicația: magazinele sunt de vină, pentru că nu au organizat haosul. Citeva bătrânele din planul doi au dat din cap a confirmare: „Așa e, huo!”.

După ce am rîs cu poftă, am inceput să realizez că avem de-a face cu expresia unui pattern mult mai răspândit, care a inceput să organizeze reacțiile și atitudinile societății româncești în general. Mi-am adus aminte de vechiul banc cu cei doi pensionari din Cișmigiu care privesc în tăcere cerul plumburiu. „O să plouă...”, zice unul după ceva timp. „Mai dă-i dracu’ de comuniști!”, ii răspunde, prompt, celalalt. Cam așa și noi: orice ni se întimplă, orice facem, orice auzim devine doar pretext pentru a ne exprima nemulțumirea și a conchide că *aștia ar trebui dată în judecată*. Nu se știe cine, nu se știe de ce, dar e singura soluție. Și e evident.

— Masterul asta e o brambureala! îmi aruncă brusc în față, politicos, dar vădit dezamăgit, un student.

— De ce? mă neliniștesc eu.

— Păi suntem la mijlocul semestrului și încă nu e clar nici programul, nici orarul...

M-am liniștit (într-un fel): orarul e și la avizier, și pe site, iar respectivul student a venit regulat la toate cursurile. Era însă nemulțumit pentru că aşa e normal să fi și își exprima public nemulțumirea pentru că e dreptul lui.

— Cum rămâne cu „întîlnirea dintre religii”, că înțeleg că despre asta trebuia să discutați? întreabă din sala un domn între două virste, profund nemulțumit și el.

— ?...

— Păi ați vorbit trei ore și nu ați rezolvat nimic! ne reproșează domnul cu pricina.

— De ce ne-ați mai chemat? completează printre dinți vecinul său de scaun.

Nu-i chemase nimeni, veniseră singuri la *Dialogurile Dilemei Vechi*. Iar de rezolvat problema „întîlnirii dintre religii”, cred că aici și Dumnezeu mai are încă o dilemă... Dar nimeni nu poate îngrădi dreptul omului la nemulțumire.

Cu toții am devenit obiectul nemulțumirii aproapelui și cu toții suntem nemulțumiți de tot ce e în jurul nostru. Exprimarea neîngrädită a nemulțumirii a devenit principala noastră preocupare de timp liber – și nu numai. Iar acest sport național a început să-și modeleze propriul limbaj și propriile ritualuri. Pe scurt, tinde să devină o adevarată „cultură”, cu normele, valorile și rolurile sale sociale. Și, peníru a te integra în această cultură, pentru a putea comunica în cadrul ei, trebuie să respecti aceste reguli

ale jocului și să-ți manifestă constant și vizibil nemulțumirea. Față de orice, față de oricine.

Cu cîteva săptămîni în urmă, Mardalc a „caricaturizat” în *Cațavencu* această stare de spirit în felul său: doi bărbați stau de vorbă, iar unul dintre ei îi spune celuilalt ceva de genul urmator: „Eu sunt de acord cu Băsescu în privința Libici, dar cum să o spunem aşa încit să para că n-are dreptate?”.

Sunt curios cum ar arăta talk-show-urile televiziunilor noastre a doua zi după ce un om politic ar lansa ideea că Pămîntul e rotund. Pun pariu că cel puțin jumătate din populația țării și-ar manifestă ferm și zgomotos nemulțumirea. Cum de ce? N-ai înțeles nimic...

Încă un paradox românesc

Căutînd pe Google diverse publicitați despre „mîncarea sănătoasă”, am avut surpriza să constat că există peste 1,1 miliarde de intrări pentru sănătate. Noul Idol, sănătatea! – mi-am zis. Dar ce-o mai fi cu Dumnezeu, în aceste condiții? El bine, Dumnezeu, sârăcuțul, nu mai provoacă nici jumătate din interesul virtual al sănătății, cu doar patru sute și ceva de milioane de intrări. Nici în România lucrurile nu stau diferit, cu 13 milioane de intrări pentru sănătate și doar 4,3 milioane pentru Dumnezeu.

Desigur, aceasta nu este o statistică, iar sănătatea are nevoie de multă reclamă, în timp ce Dumnezeu, nu – deci ar avea mai puține motive să apară pe internet. Mă rog, aşa aş fi inclinat să cred, desî, dacă te uiți mai departe la ce-ți oferă internetul la capitolul divin, începi să-ți schimbi părerea... În orice caz, aceste simple cifre aruncate în eter nu pot să nu te pună pe gînduri.